

Европейски съюз

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ: ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

**СДРУЖЕНИЕ С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ «МЕСТНА
ИНИЦИАТИВНА ГРУПА – ПРЕСПА – ОБЩИНИ БАНИТЕ,
ЛЪКИ И ЧЕПЕЛАРЕ»**

**Проект „Магията на българската храна“ по подмярка 19.3
“Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на
местни инициативни групи“, изпълняван по административен
договор № РД50-44/17.07.2024г.**

Доц. Илиян Баджаков

ДОКЛАД

**„ПРОУЧВАНЕ И АНАЛИЗ НА ВЛИЯНИЕТО НА
ПРИРОДНИТЕ И КЛИМАТИЧНИ УСЛОВИЯ И
ПРОУЧВАНЕ И АНАЛИЗ НА СУРОВИНИТЕ ЗА
ПРОИЗВОДСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА НА МЕСТНА
ИНИЦИАТИВНА ГРУПА ПРЕСПА – ОБЩИНИ
БАНИТЕ, ЛЪКИ И ЧЕПЕЛАРЕ“**

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Въведение	3
II.	Природни дадености на територията на МИГ Преспа	4
III.	Климатични условия на територията на МИГ Преспа	7
IV.	Растително разнообразие на територията на МИГ Преспа	9
V.	Суровини от животински произход и видово разнообразие в района на МИГ Преспа.	15
VI.	Суровини за традиционни храни	17
VII.	Влияние на природните условия върху суровините и храните	18
VIII.	Източници	20

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад се изготвя в изпълнение на проект „Магията на българската храна“, финансиране по подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местни инициативни групи“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.

Проектът има за цел да представи качествата на българска храна, приготвена по традиционен начин на местата, където са естествено добивани суровините за нея. Проектът има за цел да покаже обичаите и традициите, свързани с храната, нейния произход и най-вече ползите от нейната консумация. Всички тези компоненти формират магията на българската храна, която чрез проекта ще бъде подобаващо представена и предадена както на широк кръг както от нашите съвременници, така и на бъдещите поколения. Чрез проекта ще се представят и популяризират качествата на традиционни български храни от териториите на партньорите и ще се постави началото на формирането на т.нар. българска диета. Идеята на проекта има много допирни точки с целите на стратегията на ЕС „От фермата до масата“, подкрепяща развитието на справедлива, здравословна и екологично чиста хранителна верига от традиционни български храни. По проекта ще бъде изготвена книга със заглавие „Магията на българската храна“. Книгата ще бъде изготвена на базата на проведените проучвания на териториите на всяка от участващите в проекта МИГ. Проучванията и анализите ще бъдат насочени към условията в съответната територия, суровини и храни - традиционни храни от растителен и животински произход, традиционни млечни и млечно-кисели продукти. Местните храни и местните традиции ще бъдат представени чрез фестивални събития под надслов „Магията на българската храна“.

Храната е една от основните човешки потребности, които са необходими ежедневно за поддържането на естествените биологични функции на хората. В историята на човечеството храната е претърпявала големи промени, характеризиращи се в състава, структурата, количеството, начина на добиване и производство и др. Храните се характеризират с множество параметри, основните от които са суровините, от които са изготвени и местата и условията на тяхното изготвяне.

В днешният модерен свят на глобализация все по-малко значение се отдава на местните хранителни продукти, местните храни, местните рецепти и традиции по отношение на храните и храненето. Свидетели сме на транспортиране на огромни количества храни от

едно място на друго, като по този начин местните идентичности в областта на храните са поставени под риск за своето съществуване.

Важно е да се отбележи, че храната освен хранителни свойства следва да не вреди, а дори да помага на организма, т.е. храната са бъде и лекарство. Това може да се постигне в най-голяма степен на местно ниво чрез местните традиционни продукти, храни и начини на приготвяне. Важни за приготвянето на храните са всички параметри на околната среда, където суровините са произведени, както и където се произвеждат храните.

Такива параметри са природни дадености на територията, състояние на околната среда, вид на територията – равнинна, планинска, полу-планинска, морска и др., водни ресурси – важни са за храни, които изискват напояване или се отглеждат в или до водни басейни и т.н., почви, климатични условия на територията и др. От основна важност за качеството, вида и ползата от дадена храна е суровината, от която тя е произведена – животинска или растителна.

Настоящият доклад е част от поредица проучвания и анализи на основните компоненти на средата, които оказват влияние на храните.

II. ПРИРОДНИ ДАДЕНОСТИ НА ТЕРИТОРИЯТА

Географски, територията на МИГ Преспа попада в обхвата на Родопи планина, а административно включва части от областите Пловдив и Смолян. Трите обхванати общини са разположени основно в Преспанския и Перелишкия дял на Родопите, като имат непрекъсната географска и административна връзка помежду си. Територията обхваната от МИГ е планинска, слабо развита, типично селска територия, която граничи на север с общини Асеновград и Родопи, на юг с общини Смолян и Мадан, на изток с общини Ардино и Черноочене, на запад с общини Девин и Смолян.

Площта на територията е 970,1 км², като разпределението на територията между трите съставни общини Баните, Лъки и Чепеларе е относително равностойно. Преобладаващи са горските територии, като относителният дял на горския фонд спрямо общата им площ е изключително висок.

Община Чепеларе се намира в централната част на Родопите, по горното течение на река Чепеларска, при средна надморска височина 1150 метра и територия 375 кв.км. 73% от територията на общината е заета от гори, предимно смърч, бор и бук.

Община Лъки е разположена в най-южната част на област Пловдив и е с площ от 292,511 km². Земеделските земи са 59 457 дка, от които обработваеми са 17 854,3 дка. Отглеждат се предимно картофи за консумация.

Община Баните е разположена в североизточната част на област Смолян и е с площ от 301,165 km². Земеделските земи са в размер 111 755 дка, като обработваемите са 33 130 дка, а само 50 дка са поливни.

Основният ресурс на трите общини от МИГ Преспа са горите. Рудодобивът е развит само в община Лъки - олово, цинк, сребро, уран и др., които формират така нареченото Давидковско рудно поле. От нерудните изкопаеми се добиват основно инертни материали за строителството.

Състояние на околната среда

На територията на МИГ Преспа рудодобивът е застъпен само в община Лъки, но свързаните с него замърсявания на почвата и водите са минимални. Основните проблеми са свързани с контрола върху дърводобива. Обезлесяването води до повишена ерозия на почвения слой и риск от активиране на свлачища. Друг сериозен проблем е локалното замърсяване на въздуха през зимния период вследствие използването на твърди горива за отопление от населението.

Като цяло районът може да се охарактеризира като екологично чист и без нализие на сериозни замърсители на околната среда.

Релеф

Релефът на община Чепеларе е средно- и високопланински, като заема централните части на Западните Родопи. Най-високата точка на общината е връх Голям Персенк (2094,5 m).

Релефът на община Лъки е средно и високо планински. Територията ѝ изцяло попада в пределите на североизточни части на Западните Родопи. Най-високата точка на общината е връх Преспа (2000,4 m) на границата с община Баните.

Релефът на община Баните е средно и високо планински. Територията ѝ се простира в североизточната част на Западните Родопи. Най-високата точка на общината е връх Преспа (2000,4 m).

Като цяло релефът на територията на МИГ Преспа е средно и високопланински. Преобладават стръмните терени с предимно сенчесто изложение и надморска височина

1000 - 1600 м. Характеризира се с високи планински хребети, разделени от дълбоки речни долини на места с много стръмни склонове.

Водни ресурси

От юг на север, по цялото протежение на община Чепеларе протича Чепеларска река (десен приток на Марица). На територията на общината реката се подхранва от десет притока.

Община Лъки е изключително богата на повърхностни води. В най-северна ѝ част, по границата с Община Асеновград, на протежение около 5 km, протича участък от средното течение на Чепеларска река. В нея се влива Юговска река (45 km), която е основна водна артерия на общината, и на която почти целия водосборен басейн попада в нейната територия.

През територията на община Баните преминава малък участък (около 13 – 14 km) от горното течение на река Арда както и части от теченията на три реки леви притоци на Арда – Мала Арда, Давидковска река и река Боровица. Термалният извор в с.Баните е с дебит 18 л/сек, и температура 43 градуса, което предопределя развитието на общината като курортен център.

Водните ресурси на територията на МИГ Преспа са достатъчни за нуждите на населението и са с равномерен дебит през годината.

Почви

Почвената покривка в община Чепеларе е общо взето от типа на кафяво-хумусни карбонати. Срещат се също и ливадни почви в поясите под горските масиви. Съставът на почвите е песъчливо-глинест или песъчлив. Те са рохки, свежи и пропускливи, което ги прави благоприятни за картофопродукция.

Почвите в община Баните са предимно кафяви горски, със слабо кисела реакция. По механичен състав те са леко до средно песъчливо-глинести. Съдържанието на хумус е между 5 и 10%. По високите части са разпространени канелените горски и планинско-ливадните почви.

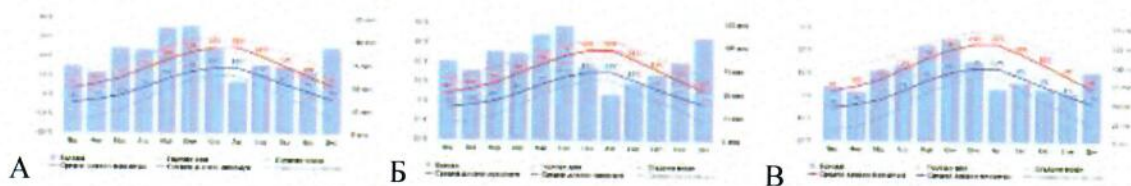
Като цяло на територията на МИГ Преспа преобладават кафяво-горски почви, които са подходящи за отглеждане на много малък брой култури, основно картофи.

III. КЛИМАТИЧНИ УСЛОВИЯ

Климат

Климатът на община Чепеларе е умерен, преходно- континентален, с четири ясно изразени сезона - пролет, лято, есен и зима. Средната годишна температура на въздуха е 7.3°C и варира в твърде широки граници от -30°C средна абсолютна минимална до +36.5 °C средна абсолютна максимална годишна температура. Чепеларе е най- слънчевият град в България с 270 дни в годината. Зимата е мека и топла. Снежната покривка се задържа сравнително дълго, между 80 - 120 дни в годината със средна дебелина 30 до 80 см. Пролетта настъпва значително късно, а лятото е прохладно и свежо.

Община Лъки попада в континентално-средиземноморската климатична област. Влиянието на Бяло море оказва благоприятно въздействие върху климатичните условия. Зимата е сравнително мека, а планинският релеф смекчава летните горещини. Пролетта е дъждовна и краткотрайна, есента топла и продължителна. Средната годишна температура е 11,5 °C.

Средни температури и валежи в Лъки (А), Баните (Б) и Чепеларе (В).

Климатът на община Баните се характеризира с умерено прохладно лято и умерено студена, слънчева зима. Средният многогодишен баланс на влагообезпечеността е положителен. Относително най-много са слънчевите и бездъждовните дни на годината. Мъглите не са характерни.

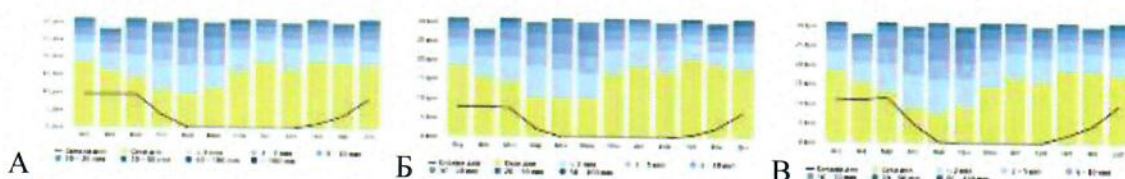
Важна особеност на региона е формирането на уникални локални микроклиматични условия вследствие на комплексния характер на релефа. Това от своя страна обуславя формирането и на уникални екотопи, което е пряко свързано с голямото биоразнообразие на територията на МИГ Преспа.

Валежи

Районът на община Лъки се характеризира със средно-годишна сума на валежите от 700 до 1100 л/м². Това валежно количество е благоприятно за развитието на дървесната,

храстовата и тревната растителност. Сезонното разпределение на валежите е със зимен максимум през месец декември и пролетен през месец май. Дебелината на снежната покривка се варира от 21,5 см в град Лъки до 1 м за летовище Хайдушки поляни. В ниските части средната дебелина на снежната покривка е около 10 см и не се задържа дълго време.

Подобно сезонно разпределение на валежите се наблюдава и за общините Баните и Чепеларе. В община Чепеларе снежната покривка се задържа сравнително дълго, от 80 до 120 дни в годината, със средна дебелина между 30 и 80 см през януари и февруари.

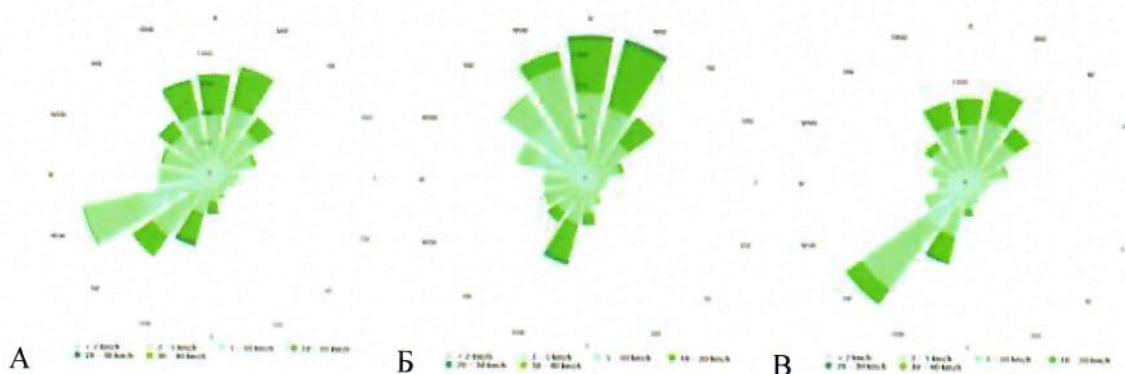

Разпределение на валежите в в Лъки (А), Баните (Б) и Чепеларе (В).

Дебелината на снежната покривка може да варира в зависимост от надморската височина и местните условия, като не са изключени снеговалежи и в късна пролет.

Ветрове

Преобладаващите в община Лъки ветрове са от север и юг/югозапад. Средногодишната скорост на вятъра е 1,1 – 1,3 м/сек. По-висока средно месечна скорост на вятъра има през месеците февруари, март и април. С малко по-висока средна годишна скорост са ветровете с южни посоки.

Роза на ветровете за Лъки (А), Баните (Б) и Чепеларе (В).

В община Баните преобладават север/североизточните ветрове, които са и най-силни. Вятърът от юг е по-рядко, но силата му може да бъде значителна.

За община Чепеларе преобладаващите ветрове са от югозапад и те са с най-висока скорост.

Като цяло розата на ветровете за трите общини показва, че формирането е силно повлияно от релефа.

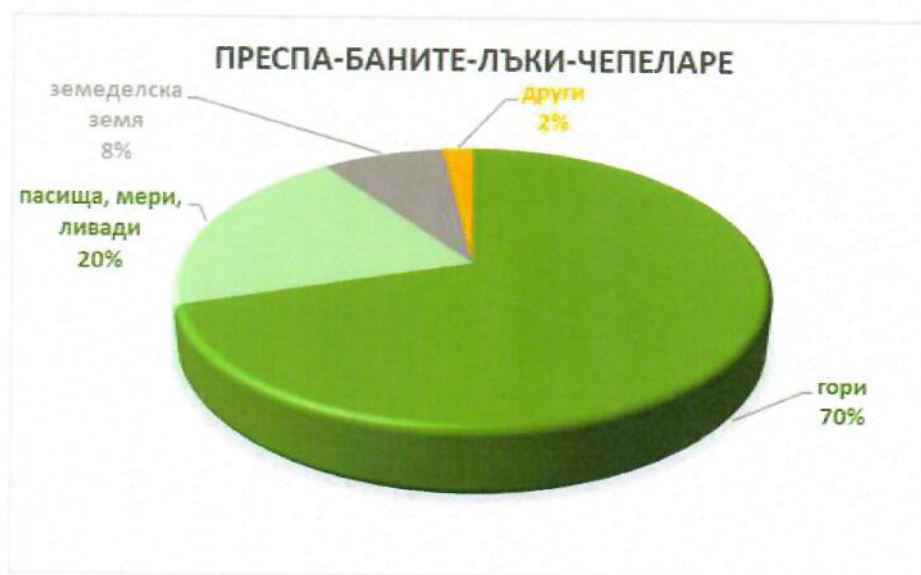
IV. РАСТИТЕЛНО РАЗНООБРАЗИЕ В РАЙОНА ПРЕСПА-БАНИТЕ-ЛЪКИ-ЧЕПЕЛАРЕ

Районът Преспа-Баните-Лъки-Чепеларе, разположен в сърцето на Родопите, е изключително богат на растително разнообразие. Той се отличава със съхранени природни и културни традиции, които са допринесли за запазването на характерни култури, билки и изобилие от диви горски видове.

Флора: Видов състав и съотношения на земеползване

Районът се характеризира с изключително биоразнообразие на флората. На територията на община Лъки се срещат около 2000 висши растения.

Разпределение на основните категории земеползване:

Фигура 1: Разпределение на земеползването в района Преспа-Баните-Лъки-Чепеларе

Горски видове:

Преобладават широколистни и иглолистни гори.

Иглолистни: бял и черен бор (особено в община Баните, където заемат близо 2/3 от горите), смърч (особено в община Чепеларе, както и в близост до върховете Преспа и Енихан баба в община Баните), ела, бяла и черна мура.

Широколистни: мизийски бук, габър, зимен дъб (горун), бреза и трепетлика.

Храстови и полухрастови: сибирска хвойна, хвойна, шипка, леска, малина, къпина, птиче грозде, лазаркиня, папрат, коприва, светлика, чашкодрян.

Разпределение по пояси (за община Чепеларе):

Букови гори: Между 900 и 1500 м.н.в., характерни видове обикновен бук, габър, черен бор, бреза и трепетлика. Срещат се и смесени съобщества от бук и ела, от бук и смърч.

Иглолистни гори: Между 1300 и 2200 м.н.в., с характерни представители като бял бор, смърч, бяла и черна мура.

Ливадно-пасищни видове (видов състав на тревостойите):

Пасищата в района са важен компонент от растителното разнообразие и се характеризират с богат видов състав, адаптиран към планинските и полупланински условия.

Преобладаваща растителност: Пасищата са представени от ксеротермна (сухолюбива) и мезоксеротермна (умерено сухолюбива) растителност.

Основни тревни видове: В тези съобщества преобладават валезийска власатка (*Festuca valesiaca*), черна садина (*Chrysopogon gryllus*), обикновена полевица (*Agrostis capillaris*).

Други видове, срещащи се в естествените ливади: иглика, папрат, горска ягода, мащерка, здравец, жълт кантарион, мента, бял равнец, подбел.

Бобови култури, отглеждани за фураж: Еспарзета, люцерна, фий, детелина.

Медицински растения (Билки и подправки)

Родопите са истинска съкровищница на лечебни растения и билки, много от които са ендемични или се отличават с висока концентрация на активни вещества. В района се срещат множество видове с лечебни свойства.

Ендемити и редки видове:

Мурсалски чай (*Sideritis scardica*): Ендемичен за Родопите.

Родопски лопен (*Verbascum davidovii*): Ендемит, срещащ се само на Балканите.

Родопска съсънка (*Anemone narcissiflora subsp. rhodopaea*): Ендемит за България и Защитен според Закона за биологичното разнообразие. Расте в градините и по поляните.

Родопски лен (*Linum rhodopeum*) е рядко и ендемично растение. Той е част от богатото биоразнообразие на биосферния резерват „Червената стена“, който е известен със своите уникални растителни видове, включително орхидеи, родопско лале и родопска съсънка.

Това растение е защитено и включено в Червената книга на България, което означава, че е застрашено и се полагат усилия за неговото опазване. Родопският лен предпочита скалисти и тревисти местообитания и се отличава със своите деликатни жълти цветове.

Румелийски трахелиум (*Trachelium rumelianum*): Балкански ендемит.

Сърцевидна листна глобулария (*Globularia cordifolia*): Балкански ендемит.

Родопска хаберлея (*Haberlea rhodopensis*), известна още като Родопски силивряк или Орфеево цвете, е уникално растение от семейство Силиврякови (*Gesneriaceae*), което се среща предимно в Родопите. Реликтен вид, разпространен по сенчестите скални откоси, смята се за едно от най-красивите диви цветя на Родопите.

Родопска горска майка (*Lathraea rhodopea*): Ендемична за България, среща се в ниските долове. Видът предпочита влажни гори и паразитира върху корените на различни дървета.

Венерин чехъл (*Cypripedium calceolus*) е рядка и защитена орхидея от семейство *Orchidaceae*, която се среща в Европа, включително България. Това е едно от най-красивите диви орхидеи, отличаващо се с характерната си форма, наподобяваща миниатюрен пантоф, откъдето идва и името му.

Родопска каменоломка, Родопски рожец, Декоративен лопен и Родопска скабиоза: Видове, които растат само в България, по-специално в Родопите и на територията на МИГ (Преспа, Баните, Лъки, Чепеларе).

В Червената книга на България и Списъка на защитените растения: родопската теменуга, родопски крем, червено родопско лале, родопско омайниче, родопски магарешки бодил.

Други разпространени билки: Машерка (воляника), маточина (пчеляк), червен риган, жълт кантарион, бял равнец, подбел, шипка, здравец, иглика, липа, котешка стъпка, смрадлика.

Подправки: Чубрица, риган и джоджен. Магданоз, копър, девесил също се използват.

Режим на събиране: Лечебни растения с ограничен режим на събиране са лудо биле, червен и жълт кантарион, шапиче.

Застрашени видове: Потенциално застрашени от изчезване са жълта тинтява, иглика, камшик, риган, планински очеболец, копитник, омайниче, ранилист, шапиче, мечо грозде, лудо биле, изсипливче и родопски силивряк.

Традиции: На Еньовден се събират повече билки рано сутрин преди изгрев слънце.

Диворастващи горски видове: Плодове и гъби:

Горите в района са богати на диворастващи плодове, които са както източник на храна, така и част от местната природа, ценни заради своите биологично активни вещества.

- Малини (*Rubus idaeus*): Широко разпространени в планинските гори и сечища.
- Диви ягоди (*Fragaria vesca*) / Зунци: Срещат се по поляни и горски покрайнини.
- Боровинки (черна - *Vaccinium myrtillus* и червена - *Vaccinium vitis-idaea*): Разпространени по високите части на планината, особено в иглолистните гори.
- Къпини: Срещат се като храстови видове.
- Трънки: Срещат се като храстови видове.

Гъби: Горите в района са богати на диворастващи гъби. Най-разпространени са сърнела, пачи крак и манатарка.

Локални местообитания на горски плодове: в местностите край село Проглед, сред гъсти смърчови гори, , които предлагат богатство от горски плодове, билки и гъби. По пътеките към връх Снежанка и връх Мургавец. По долината на река Чепеларска: диви ягоди и билки.

Земеделска обработваема земя и овощни градини

Местното земеделие е повлияно от планинския характер на региона, което е довело до адаптирането на издръжливи и специфични за Родопите култури.

Местни овощни видове и форми (уникални за района): Отглеждат се множество традиционни овощни видове, често представени от стари, местни популации. Техните имена често са локални или описващи характерна черта, вместо официални сортови наименования.

Ябълки: Разпространени са местни, издръжливи сортове, известни като "джебели", "кисели ябълки" или "зимни ябълки" (узряващи късно и подходящи за съхранение) и "петровки" или "летни ябълки" (по-ранни сортове). През 2022 г. са засадени 110 декара с ябълки в община Баните, като добивът е 1000 кг/декар.

Круши: Срещат се стари сортове като "ечменка" (дребни, сочни, узряващи през юни), "водник" (едър, сочен, зреещ през септември), "клевачка/бърдачка" и "караманка" (потвърди, подходящи за сушене).

Сливи: Отглеждат се местни форми на сини и черни сливи, които са основа за приготвяне на ракия и сладка. Засадените площи със сливи в община Баните са 90 декара през 2022 г., с добив 400 кг/декар. В община Лъки има 27 декара сливи.

Череша и Вишни: Разпространени са местни форми на "хрущялки" и обикновени вишнапи. В община Чепеларе са засадени 100 декара череша през 2022 г. с добив 600 кг/декар.

Дюли: Срещат се стари, традиционни сортове като "Пазарджишка ябълковидна", както и местни ябълковидни и крушовидни форми.

Орехи и Лешници: Има множество местни популации орехови дървета, отличаващи се с разнообразие в размера и маслеността на ядките, както и култивирани и диви лешници. В община Баните през 2022 г. са засадени 750 декара орехи. В община Лъки има 10 декара орехи.

Зеленчукови култури:

Картофи: Регионът е известен с качествени картофи. През 2022 г. са засети 8200 декара картофи в община Баните, с добив 1000 кг/декар. В община Лъки през 2022 г. са засети 180 декара картофи с добив 12000 кг/декар. В община Чепеларе са засети 5000 декара картофи през 2022 г. с добив 1900 кг/декар.

Див чесън (левурда), сортове чесън – „Люлаковски“ и „Мстен селски“, мечи лук, кромид лук („Каба“, „Бански“, „Челопеченски“) – традиционни сортове, толерантни към климатичните колебания.

Зеле: Отглежда се за местна консумация.

Домати и чушки:

Сортът „Розов градински“ не е локално характерен (т.е. местен) конкретно за района на МИГ „Преспа“ (общините Баните, Лъки и Чепеларе), но е български традиционен сорт, широко разпространен в различни части на страната, включително в планинските и полупланинските райони.

Сортът „Алено сърце“ не е регистриран като стар местен сорт, типичен за района на МИГ „Преспа“ (общините Баните, Лъки и Чепеларе), нито е известен като традиционен автохтонен сорт в българската аграрна история. Произход: Вероятно е български сорт или сорт с адаптирана селекция, но няма научна документация или официално признание в издания като официалната сортова листа на Р. България или в архиви на ИЗК „Марица“ или ИАСАС, която да го класифицира като стар традиционен или местен сорт. Разпространение: Среща се в каталози на семепроизводители и онлайн магазини за хоби градинарство, но по-често като любителски сорт, а не като част от сертифицираните сортове със стопанско значение.

Доматен сорт „червен градински“ считан за стар традиционен български сорт. Отглеждан е в цялата страна, включително в планински и полупланински райони като Родопите. Приложение: Подходящ за прясна консумация, консервиране и пазарна реализация.

Куртовска капия: Местен сорт от село Куртово Конаре, известен с месестите си, сладки плодове и отличен вкус. В пловдивското село Куртово Конаре ежегодно се провежда традиционен фестивал, посветен на прочутия местен сорт чушки – Куртовска капия, домати, традиционните храни и занаяти.

Бобови култури (Смилянски фасул): Емблематичен е Смилянският фасул, защитен с наименование за произход. През 2019 г. са засети 1300 декара фасул в община Баните, но след това отглеждането му за търговски цели е прекратено. Отглежда се фасул предимно за лична консумация. Отглеждат се и други местни форми на пъстър и бял фасул.

Житни култури: Традиционни зърнени култури като ръж, ечемик и овес се отглеждат. В община Лъки след 2019 г. не се отглежда овес.

Технически и маслодайни култури: Отглеждат се технически и медицински култури, включително маслодайна роза. В районите около селата Хвойна и Павелско в община Чепеларе е възможно отглеждането на етерично-маслени култури като лавандула и мента.

V. СУРОВИНИ ОТ ЖИВОТИНСКИ ПРОИЗХОД И ВИДОВО РАЗНООБРАЗИЕ В РАЙОНА НА МИГ ПРЕСПА.

Каракачанска овца

Ареал на разпространение: Високите части на планините.

Стопанско използване: Мляко, вълна, месо.

Животните са дребни с компактно телосложение, с жив темперамент, енергични, подвижни. Овцете са безроги, а кочовете рогати. Вълната е остра, смесена, груба. Руното е бяло, черно, сиво, бозаво, кафяво, червено. Живата маса на

овцете-майки е 30-35 кг, а на кочовете – 40-45 кг.

Месна продуктивност: Среднодневен прираст-180 г; Кланичен рандеман -46,5%

Вълнодайна продуктивност: Рандеман-60%; Вълнодобив- овце майки -2.5-3.0 кг, кочове-3.0-4.0 кг

Млечна продуктивност: Лактационна-60-85 кг, Дойна- 45-50 кг

Среднородопска овца

Ареал на разпространение: Високопланинската част на

Среднородопския масив. Стопанско използване: Мляко, вълна, месо.

Животните са дребни, приземни с подчертано развит гръден кош. Главата е средно голяма със слабо изпъкнала

профилна линия. Краката са тънки и здрави, с много твърди копита. Мъжките животни имат силно развити рога, а овцете-майки са безроги. Вълната е нееднородна груба или еднородна полугруба с едри къдрици. Руното е бяло и черно. Живата маса на овцете-майки е 30-35 кг, а на кочовете – 40-50 кг.

Вълнодайна продуктивност: Рандеман-68.57%; Вълнодобив- овце майки -1.5-2.0 кг, кочове-2.0-3.0 кг

Млечна продуктивност: Лактационна-60-85 кг, Дойна- 40-55 кг

Старопланински цигай

Ареал на разпространение: Планинската част на Стара планина и полупланинските и планинските части на Северна България. Стопанско използване: Вълна и месо. Животните са средно едри с компактно тяло. Главата е средно дълга с права профилна линия. Костната система и копитата са здрави. Мъжките са предимно с добре развити охлювообразни завити рога, женските са безроги, но се срещат и такива с къси, недоразвити рога. Вълната е еднородна, бяла. Руното е бяло с характерен блясък. Живата маса на овцете-майки е 51.3 кг, а на кочовете – 70.4 кг. Вълнодайна продуктивност: Рандеман-64.24 %; Вълнодобив- овце майки -3.5 кг, кочове- 5.5 кг

Млечна продуктивност: Лактационна-82-90 кг, Дойна- 46-50 кг

Родопско късорого говедо (РКГ)

Родопското късорого говедо е изключително примитивната форма на *Bos Taurus brachyceros* и е по-близко до фосилното домашно говедо от неолита, отколкото до съвременните брахицерни говеда. Според акад. Хлебаров то е един от последните представители на предисторическото говедо в Европа наред с Южно-албанското, Черногорското и Илирийското говедо, с които се намира в най-тясна генетична връзка.

У нас, до началото на XX век, породата е развъждана в чисто състояние в планинските и полупланински региони. От началото на века, в по-голямата част от ареала започва кръстосване с други породи. Родопското късорого говедо е една от най-слабо проучените наши породи.

Цветът е нетипизиран, като преобладават животните с черно-кафяв косъм. Специфичен признак на породата са тънките и крехки рога.

Късорогото родопско говедо е отлично приспособено към условията на оскъдна храна и има висока устойчивост към редица заболявания в районите, в които се среща. Породата е известна с дълголетието на животните и спокойния си нрав.

Тялото е дребно, късо и сбито. Главата е средно голяма, пропорционална на тялото, удължена, тясна и суха, със слабо вдадена профилна линия. Очните орбити са изпъкнали. Ушите са средно големи или малки. Рогата са къси, тънки, крехки и трошливи, насочени малко встрани и напред. Шията на животните е средно дълга до къса, тънка, често лошо свързана с трупа и слабо замускулена. Холката е ниска, умерено

дълга, тясна, понякога раздвоена. Гърбът е средно дълъг, тесен, слабо замускулен и често седлест. Поясницата е средно дълга и широка. Крупата е добре развита, често стреховидна, свлечена и надстроена. Коремът е обемист, понякога провиснал.

Животните се отличават с тънки крайници, с плътни, здрави кости, добре развити стави и сухожилия. Копитата са добре развити, със здрав копитен рог. Постановката на крайниците е правилна, понякога хиксообразна на предните, кравешка и саблевидна постановка на задните. Вимето е жлезисто, но често асиметрично, примитивно, козе. Цицките са малки и конусообразни. Задните цицки са значително по-добре развити от предните, понякога сближени. Кожата на вимето е тънка, мека, еластична, оцветена в жълто и покрита с косми. Млечните вени и кладенчета са слабо изразени.

Тези качества на породата и позволяват да изпълва пашата и от слабо продуктивни и високопланински пасища, като животните могат да изминават значителни разстояния по стръмни и каменисти терени.

VI. СУРОВИНИ ЗА ТРАДИЦИОННИ ХРАНИ.

Наличието на добре развито земеделие в двете общини е предпоставка и за развитие на животновъдството.

Суровини от растителен произход.

Като правило брашно и растителни мазнини вече не се произвеждат в домашни условия и се осигуряват от наличните продукти на пазара. При плодовете и зеленчуците вече има и местно производство (включително и дребни фермери или лично стопанство). До известна степен това се отнася и за някои от подправките, които могат да се отглеждат локално. За съжаление, като цяло влиянието на пазара е причина за все повече намаляващия дял на производството за лични нужди.

Суровини от животински произход.

За разлика от земеделието, животновъдството в региона е съсредоточено в дребния частен сектор и е насочено главно към задоволяване на потребностите на домакиствата.

Месо

Месото на територията на МИГ Преспа се добива основно от свине, телета и говеда, овце и кози. Част от месото се преработва в малки цехове (често семейни предприятия). Останалото количество се използва за домашни нужди.

Птиче месо се добива от кокошки, отглеждани за лично ползване.

Мляко

Млякото на територията на МИГ Преспа се добива от крави, овце и кози. Основната преработка включително и производството на млечно-кисели продукти е в предприятия на ХВП. Част от добитото мляко се използва за производство на млечно-кисели продукти в домашни условия.

Яйца

На територията на МИГ се добиват яйца предимно от кокошки, отглеждани за лично ползване.

Мед

Пчеларството е слабо застъпено в региона. Съгласно регистъра на БАБХ в община Чепеларе са регистрирани 21 пчелина, в община Лъки – 20, а в община Баните – 9. Добивът на мед варира през годините от 10 до 30 кг от пчелно семейство. Основната пчелна паша е от горски и ливадни медоносни видове и акация. Също така може да се добива и манов мед. Добитият мед се използва за лични нужди или се предлага за продажба основно на фермерски пазари.

VII. ВЛИЯНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ УСЛОВИЯ ВЪРХУ СУРОВИНИТЕ И ХРАНИТЕ.

Селското стопанство може да бъде представено като модифицирана хранителна верига, адаптирана за добива на суровини за производството на храна. Това е отворена система, подложена на влиянието на два основни фактора.

Първият е фактор е човешката дейност в широк смисъл като торове, пестициди, хербициди, гориво, труд, антропогенно замърсяване на средата. Вторият ключов фактор е влиянието на природните условия и в частност климата. Влиянието на климата е определящо главно при отглеждането на растителните видове (както полски култури, така и диворастящи растения) и в по-малка степен се отразява на животновъдството.

Климатът като природен фактор се формира от множество компоненти, относително постоянни за съответния регион, като напр. валежи, ветрове, воден режим, светлинен режим, температурен режим. Тъй като тези компоненти не могат да бъдат управлявани или повлияни от човека, техните резки и непрогнозируеми изменения оказват силен (и много често отрицателен) ефект върху растежа и развитието на растителните видове. Този ефект се акумулира по-нататък по веригата повлиявайки количествените и качествените параметри на суровините и в крайна сметка оказва влияние и на качеството на храните.

Вариациите в климатичните фактори водят основно до стрес при растителните видове. Промени в светлинния режим (напр. по-малък брой слънчеви дни) водят до късно узряване и понижена захарност на плодовете. По-малко валежи особено през ключови етапи от вегетацията водят до т.нар. физиологично засушаване. При полските култури това води до забавен растеж и ниски добиви. Подобен краен ефект имат и вариациите в температурния режим (екстремно високи или екстремно ниски температури).

Предизвиканият от климатични вариации стрес при диворастящите видове има малко по-различни последствия. Тези видове се ценят основно заради продуцираните от тях вторични метаболити (ароматни вещества, пигменти, биоактивни вещества и др.). Показано е, че в условия на стрес измененията в метаболизма могат да доведат до повишаване на съдържанието на такива вторични метаболити.

Ефектът от вариациите в климатичните фактори върху животновъдството е свързан основно с качеството и количеството на растителната храна при животни отглеждани на свободна паша. Повлияват се основно органолептичните качества на млякото и впоследствие на млечните и млечно-киселите продукти. Влиянието върху качеството на месото е по-слабо изразено.

Климатичните вариации оказват много по-сериозен и комплексен ефект върху добива на мед. Текущите климатични условия повлияват растежа и развитието на медоносните видове с което оказват влияние върху преживяемостта на пчелните семейства. Особено неблагоприятна комбинация е намалена паша в съчетание с екстремно високи температури или с продължителни дъждовни периоди.

За територията на МИГ Преспа е характерен умерено-континентален планински климат с известно средиземноморско влияние в южните части. Планинският релеф на територията е предпоставка за формирането на множество локални микроклиматични

зони. Условието в тези зони могат да са благоприятни за диворастящи видове (билки и подправки) и за кореноплодни култури (картофи). Високопланинската паша при крави и овце е предпоставка за отлични органолептични показатели на млякото и млечно-киселите продукти.

Като цяло наличието на многобройни микроклиматични зони на територията на МИГ Преспа е отлична предпоставка и за развитие на биологично земеделие особено на билки и горски плодове.

VI. ИЗТОЧНИЦИ

<http://chepelare.org/>

<https://www.oblaki.com/main.php>

<https://banite.egov.bg/wps/portal/banite/home>

<https://arm-bg.net/>

<https://www.meteoblue.com>

АНАЛИЗ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ТЕРИТОРИЯТА НА СДРУЖЕНИЕ „МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА Преспа-Баните-Лъки-Чепеларе“ 2016 г.)

Въпроси обединени за проучванията

Проучване, събиране на информация и описание на сирената, произвеждани на територията на МИГ „Преспа-Баните-Лъки-Чепеларе“ 2022 г.

Министерство на околната среда и водите (МОСВ) / Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС) / Институти към БАН (Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания): Обща информация за ендемити, редки и защитени видове в България, Червена книга на България.

Общоприети ботанически наименования и разпространение: Информация за видовете дървета, храсти, треви, диворастящи плодове и гъби.

Аграрна история и съвременни данни за култивирани растения: Общоизвестни сортове и практики в българското земеделие.